

# Okul Öncesi Çocuğa Sahip Annelerin Ebeveyn Öz Yeterliklerinin İncelenmesi

Bilge Demirdöven\*, Arzu Özyürek\*\*

Makale Geliş Tarihi: 03/04/2023

Makale Kabul Tarihi: 05/06/2023

DOI: 10.35675/befdergi.1276404

## Öz

Çalışmada okul öncesi yaş grubu çocuğa sahip annelerin ebeveyn öz yeterliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubuna uygun örnekleme yöntemiyle belirlenen 236 anne katılmıştır. Veri toplamada bireysel form ve Yenilenmiş Berkeley Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeğinden (YBEÖYÖ) kullanılmış, annelere çevrimiçi form ile ulaşılmıştır. Verilerin analizinde ise t testi ve ANOVA kullanılmıştır. Bulgulara göre annelerin ebeveyn öz yeterliklerinin yüksek olduğu, YBEÖYÖ puanlarının çocuğun cinsiyeti ve annenin yaşı ile anlamlı bir fark oluşturmadığı; YBEÖYÖ ebeveynliğe özgü stratejiler puanı ile çocuğun okula gitme süresi arasındaki farkın anlamlı olduğu; çocuğun doğum sırası, annenin öğrenim durumu ve annenin mesleği ile YBEÖYÖ puanları arasındaki farkın anlamlı olduğu saptanmıştır.


**Anahtar Kelimeler:** Anne, çocuk, ebeveyn öz yeterliği, okul öncesi


## Examination of Parent Self Efficacy of Mothers with Pre-School Children

### Abstract

In the study, it was aimed to examine the parental self-efficacy of mothers with preschool age children. Relational screening method was used in the research. 236 mothers determined by convenient sampling method participated in the study group. The individual form and Revised Berkeley Parent Self-Efficacy Scale (BPSES-R) were used in data collection and the mothers were reached via online form. In the analysis of the data, t-test and ANOVA were used. According to the findings the mother's parental self-efficacy was high the BPSES-R scores did not make a significant difference with the gender of the child and the age of the mother; The difference between the BPSES-R parenting-specific strategies score and the time the child went to school was significant; It was found that the difference between the child's birth order, the mother's education level, the mother's occupation and the BPSES-R scores were significant.

**Keywords:** Mother, child, parent self-efficacy, pre-school

\*İstanbul Aydın Üniversitesi, ABMYO, Çocuk Gelişimi, İstanbul, Türkiye, [bilgedemirdoven@aydin.edu.tr](mailto:bilgedemirdoven@aydin.edu.tr), ORCID:0000-0003-1452-4756 

\*\*Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi, Karabük, Türkiye, [a.ozyurek@karabuk.edu.tr](mailto:a.ozyurek@karabuk.edu.tr), ORCID: 0000-0002-3083-7202 

**Kaynak Gösterme:** Demirdöven, B., & Özyürek, A. (2023). Okul öncesi çocuğa sahip annelerin ebeveyn öz yeterliklerinin incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(38), 539-554.

## Giriş

Aile kavramı genel olarak kan, evlilik ya da evlat edinimi gibi yollarla birbirine bağlı bireylerden oluşan ve yetişkinlerin çocuk yetiştirme sorumluluğu bulunan, aynı zamanda ekonomik birim oluşturan bir yapıyı tarif etmektedir (Akt.: Tepeli, 2018). Çocuğun doğumuyla birlikte kadın ve erkek için ebeveynlik rolü de başlamış olur. Bu aşamadan itibaren, ebeveyn-çocuk ilişkileri çocuğun tüm gelişim alanları üzerinde ve yaşam boyu etkili olacak ilişkilerdendir. Ebeveynlerin çocukları ile olumlu iletişim kurmasında önemli husus kendini anne veya baba rolünde ne kadar yetkin hissettiğidir. Ebeveynler rollerini geçmişte daha çok kendi anne ve babalarından öğrendikleri ile kazanırken günümüzde teknolojinin gelişmesi, eğitim durumunun yükselmesi ile öğrenmeler farklılaşmıştır.

Bandura (1977), insanların öğrenme davranışlarının sosyal bir çevrede gerçekteştiğini, çocukların özellikle ebeveynlerini, akranlarını ve öğretmenlerini gözlemleyerek olumlu veya olumsuz davranışlar öğrendiğini savunmaktadır. Gözlem yolu ile öğrenme olarak açıklanan bu öğrenmede, öğrenilen davranışlar çocuk tarafından sürekli yapılmak zorunda değildir ve çocuğun davranışı yapması için ebeveyn tarafından herhangi bir ödül kullanılmasına da gerek yoktur. Bandura (2009) sosyal öğrenmeyi biliş/kişi, çevre ve davranış olarak üç özelliğin etkileşim işlevi ile gerçekteştiğini belirtmektedir (Akt.: Cüceloğlu, 2013; Santrock, 2016). Gözlem yolu ile öğrenmede karşımıza çıkan öz yeterlik kavramı, kişinin sorumluluğunu yerine getirmede mevcut yeteneklerini kullanabileceğine yönelik inancını temsil etmektedir (Demir, 2019). Kişinin herhangi bir durum karşısında sergileyeceği tavrı ve duygu durumunu etkileyen öz yeterlik algısı yüksek olduğunda, problemlere daha soğukkanlılıkla yaklaşıp çözümlerine odaklanabilir (Başpınar & Sönmez, 2021). Bandura (1989) hayatta meydana gelen bu gibi durumlarda içsel bir yetenek olarak öz yeterlik inancından bahsetmektedir. Bireylerin kendine yönelik inançlarını gösterdiği bir alan da anne-baba rolleridir. Bu kavram ebeveyn öz yeterliği olarak ele alınmaktadır.

Ebeveynlerin öz yeterliği ifadesiyle, onların annelik ve babalık becerilerine yönelik olarak kendilerini değerlendirmeleri veya çocuklarının gelişimine ne kadar katkıda bulunabildiklerine yönelik algıları vurgulanmaktadır (Coleman & Karraker, 2000). Sağlıklı çocuklar yetiştirebilmek için ebeveynlerin öz yeterlik algıları önemli görünmektedir. Çünkü ebeveynlik konusunda kendini yeterli hisseden ebeveynlerin çocuklarıyla daha sağlıklı ilişki kurma olasılıkları yüksektir. Öztürk ve Giren (2015) ebeveyn öz yeterliğin yüksek olmasıyla özellikle çocuğun bakımında daha çok rol alan annelerin çocuklarıyla sağlıklı bir ilişki kurduklarını, duyarlı ve ilgili tutumu benimsediklerini, pozitif duygu durumu ile daha şefkatli davrandıklarını, daha az depresyon ve kaygı yaşadıklarını belirtmişlerdir. Buna göre, ebeveynlik öz yeterliği yükseldikçe anne-baba-çocuk ilişkilerinin daha olumlu olacağı ve bu durumun çocuğun tüm gelişim alanlarına olumlu yansıyacağı söylenebilir.

Ebeveyn öz yeterliği, çevresel birçok faktörden etkilenabilmektedir. Anne-babanın çocuk hakkındaki tutumu, ailedeki roller, ailede psikolojik ve bedensel sağlık, anne-babaların bilinçli destek almasının ebeveynlerin öz yeterlikleri ile bağlantısı bulunmaktadır (Salonen vd., 2009). Belsyk (1984) annelerin eşinden ya da akrabalarından sosyal destek alması ya da alamamasının ve annenin kişilik gelişiminin ebeveynliğe dair öz yeterlik algısında etkili olduğunu bildirmiştir. Benzer çalışmalarda Grusec, Hastings ve Mammone (1994) annelerin ebeveynleri ile ilişkilerinin ve nasıl yetiştirdiklerinin, ebeveynlik öz yeterlik algısında etkili olduğunu belirtmişlerdir. Annenin ebeveynlik hakkındaki bilgileri, daha önce çocuk bakımı ile ilgili yaşadığı deneyimler ebeveyn öz yeterliğini etkileyebilir. Sorunu çözmede annenin çocuk gelişimi konusunda öğrendikleri fayda sağlamaktadır (de Montigny & Lacharite, 2005). Hessa, Tetib ve Hussey Gardner (2004) ebeveynlerin öz yeterliklerinin yükselmesindeki önemli faktörü, anne-babaların çocuklarının gelişimleri hakkındaki bilgilerinin artması olarak ifade etmiştir. Annenin dezavantajlı koşullardan çok fazla etkilenmemesi için eğitimi ve geliri de öz yeterlik konusunda önemlidir. Nitekim Coleman ve Karraker (2000) öğrenim durumu yüksek ve buna bağlı olarak ekonomik geliri daha iyi olan, çocuk sahibi olmadan önce başka çocuklarla tecrübe yaşayan annelerin öz yeterlik algılarının daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Alan yazında normal gelişim gösteren çocukların ebeveynleri ve normal gelişim göstermeyen çocukların ebeveynlerinin öz yeterlik algıları hakkında çalışmaların yapıldığı görülmüştür (Hastings & Brown, 2002; Sevigny & Loutzenhiser, 2010; Benzies, Trute & Worthington, 2013; Balat, Sezer & Tunçeli, 2014; Kwan, Kwok & Ling, 2015; Özdemir & Sağkal, 2018; Altındağ Kumaş & Sümer, 2019; Donat Bacıoğlu & Tezel, 2020; Söğüt & Çekiç, 2020). Yapılan çalışmalar incelendiğinde öz yeterliğin annelerin ebeveynlik rolünde başarılı olmasında ve çocukların bilişsel, sosyal, duygusal, fiziksel gelişimlerine olumlu etkileri olduğu sonucuna ulaşılabilir. Yine de konuyla ilgili çalışmaların sınırlı olduğu, ebeveyn öz yeterliğini etkileyen faktörlerin ortaya konması için daha kapsamlı çalışmaların gerektiği söylenebilir. Mevcut çalışmada okul öncesi çağda çocuğu olan annelerin ebeveyn öz yeterlik algılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın alt amaçları aşağıda verilmiştir:

- Katılımcıların ebeveyn öz yeterlik algıları nasıldır?
- Ebeveyn öz yeterlik algıları çocuğa ait cinsiyet, okula devam süresi ve doğum sırası değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?
- Ebeveyn öz yeterlik algıları annelere ait yaş, öğrenim ve meslek değişkenlerine göre farklılaşmakta mıdır?

## Yöntem

İlişkisel tarama modelindeki araştırmada, var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemek amaçlanmıştır. İlişkisel tarama modelleri, birden fazla değişken arasında bir değişim olup olmadığı ve bir değişim varsa hangi düzeyde olduğunu amaçlamakla maktadır (Karasar, 2013).

Çalışma grubunu, olasılık temelli olmayan uygun örnekleme yöntemiyle çevrimiçi ulaşılan 236 anne oluşturmuştur. Annelerin okul öncesi yaştaki çocuklarının %55,9'u kızdır, %35,6'sı okula gitmezken %25,4'ünün okulda ilk yılı, %28'inin ikinci yılıdır ve çocukların %57,6'sı ilk çocuktur. Annelerin %24,2'ü 26-30 yaş aralığında, %34,3'ü 31-35 yaş ve %24,6'sı 36-40 yaş aralığındadır; %50'si lisans ve %11,4'ü lisansüstü mezundur; %30,9'u ev hanımı, %22,9'u memur ve %35,2'si polis ve hemşire gibi profesyonel meslek grubundadır.

Bu çalışma Karabük Üniversitesi Etik Kurulu tarafından 24.12.2020 tarih ve 2020/13-8 sayılı karar ile gerçekteşirilmıştir. Ölçekler için geliştiren akademisyenlerden kullanım izinleri alındıktan sonra ölçek maddeleri bilgisayar ortamına girilmiş ve gönüllü okul öncesi çocuğu olan annelere form ulaştırılıp doldurmaları istenmiştir.

Veriler, Yenilenmiş Berkeley Ebeveyn Öz Yeterlik Ölçeği (YBEÖYÖ) kullanılarak toplanmıştır. Ayrıca anne ve çocuğa ait yaş vb. kişisel bilgiler, formun giriş kısmında sorgulanmıştır.

YBEÖYÖ, Holloway vd. (2019) tarafından geliştirilmıştir, Türkçe uyarlaması Güler Yıldız vd. (2021) tarafından yapılmıştır. YBEÖYÖ altılı likert tipindeki ölçek 18 maddeden oluşmaktadır. Ebeveynliğe Özgü Stratejiler ile Çocuğa Kazandırılabilirler alt boyutları bulunmaktadır. Katılımcılardan ölçek maddelerini "hiç güvenmiyorum (1 puan)" ile "tamamen güvenmiyorum (6 puan)" arası cevaplamaları istenmektedir. Yüksek puanlar, ait olduğu alt boyutta ölçülen özelliğin yüksek düzeyde olduğunu gösterir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı 0.91, test-tekrar test kararlık katsayısı 0.67 bulunmuştur (Güler Yıldız vd., 2021).

Çalışmada kullanılacak analizlerin belirlenmesinde veriler Kolmogorow Smirnov Testi ile incelenmiş, basıklık ve çarpıklık değerlerine bakılarak normal dağılıma uygun olup olmadığına karar verilmiştir. Normal dağılıma uygun bulunan verilerin analizinde t Testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Farkın anlamlı çıkması durumunda Bonferroni Testi ile farkın nereden kaynaklandığı incelenmiştir.

### Bulgular ve Yorum

Bu başlık altında çalışmanın alt problemlerine göre bulgular verilerek yorumlanmıştır.

Tablo 1.  
*YBEÖYÖ Puanları Betimsel Analiz Sonuçları*

YBEÖYÖ	N	Min.	Max.	$\bar{x}$	S
Ebeveynliğe Özgü Strateji	236	13,00	42,00	30,96	5,75
Çocuğa Kazandırılabilirler	236	26,00	66,00	51,55	7,65

Tablo 1’de görüldüğü gibi annelerin YBEÖYÖ Ebeveynliğe Özgü Strateji alt boyut puanı  $30,96 \pm 5,75$ , Çocuğa Kazandırılabilirler alt boyut puanı  $51,55 \pm 7,65$ ’tir. Katılımcıların Ebeveynliğe Özgü Strateji alt boyut puanlarının ortanın üzerinde, Çocuğa kazandırılabilirler alt boyut puanlarının ise yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 2.  
*Çocuğun Cinsiyetine Göre YBEÖYÖ Puanları t Testi Sonuçları*

YBEÖYÖ	Cinsiyet	n	$\bar{x}$	S	t	p
Ebeveynliğe Özgü Strateji	Kız	132	30,83	5,74	0,386	0,700
	Erkek	104	31,12	5,79		
Çocuğa Kazandırılabilirler	Kız	132	52,03	7,14	1,085	0,279
	Erkek	104	50,94	8,25		

Tablo 2’de görüldüğü gibi çocuğun cinsiyeti ile YBEÖYÖ puanları arasındaki farklılık anlamlı değildir ( $p > 0,05$ ). Çocuğun cinsiyeti, ebeveynlik öz yeterliğinde anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır.

Tablo 3.  
*Çocuğun Okula Gitme Süresine Göre YBEÖYÖ Puanları ANOVA Sonuçları*

YBEÖYÖ	Okula gitme süresi	n	$\bar{x}$	S	F	p
Ebeveynliğe Özgü Strateji	Okula gitmiyor	84	29,09	5,35	5,364	0,001*
	İlk yıl	60	32,33	5,30		
	2.yıl	66	31,36	6,13		
	3.yıl	26	32,80	5,64		
Çocuğa Kazandırılabilirler	Okula gitmiyor	84	51,01	6,98	1,877	0,134
	İlk yıl	60	52,23	8,07		
	2.yıl	66	50,51	7,86		

3.yıl 26 54,34 7,79

\* $p < 0,05$

Tablo 3'te görüldüğü gibi çocuğun okula gitme süresi ile YBEÖYÖ Ebeveynliğe Yönelik Strateji alt boyutu puanları arası anlamlı farklılık vardır ( $p < 0,05$ ). Bonferroni Testinde okula hiç gitmeyen çocukların puanı ( $\bar{x}=29,09$ ), okulda ilk yılı olan çocukların puanı ( $\bar{x}=32,33$ ) ve üçüncü yılı olan çocukları puanından ( $\bar{x}=32,80$ ) anlamlı düzeyde daha düşüktür. Çocuğunun okulda 3.yılı olan ebeveynlerin, ebeveynliğe yönelik stratejilerinin çocuğu okula gitmeyen veya okulda ikinci yılı olanlara göre daha iyi düzeydedir.

Tablo 4.

*Çocuğun Doğum Sırasına Göre YBEÖYÖ Puanları ANOVA Sonuçları*

YBEÖYÖ	Doğum sırası	n	$\bar{x}$	S	F	p
Ebeveynliğe Özgü Strateji	İlk çocuk	136	32,17	5,61	13,676	0,000*
	2.çocuk	67	30,61	4,79		
	3. veya 4. çocuk	33	26,66	6,10		
Çocuğa Kazandırılabil.	İlk çocuk	136	53,07	7,90	8,841	0,000*
	2.çocuk	67	50,53	7,54		
	3. veya 4. çocuk	33	47,33	4,37		

\* $p < 0,05$

Tablo 4'te görüldüğü gibi çocuğun doğum sırası ile YBEÖYÖ Ebeveynliğe Yönelik Strateji ve Çocuğa Kazandırılabilirler alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık vardır ( $p < 0,05$ ). Bonferroni Testi sonucuna göre çocuğu ilk sırada doğanların Ebeveynliğe Yönelik Strateji puanı ( $\bar{x}=32,17$ ) 2. sırada ( $\bar{x}=30,61$ ) ve 3. ve 4.sırada doğanların puanından ( $\bar{x}=26,66$ ) daha yüksektir. Çocuğu ilk sırada doğanların YBEÖYÖ Çocuğa Kazandırılabilirler alt boyut puanı ( $\bar{x}=53,07$ ) ve 3. ve daha sonra doğanların puanından ( $\bar{x}=47,33$ ) anlamlı düzeyde daha yüksektir. Okul öncesi çocuğu ilk veya 2. sırada doğan ebeveynlerin öz yeterliği ebeveynliğe özgü stratejiler açısından çocuğu 3.ve 4. sırada doğanlardan, çocuğu ilk sırada doğan ebeveynlerin öz yeterliği çocuğa kazandırılabilirler açısından çocuğu 3.ve 4. sırada doğanlardan daha iyi düzeydedir.

Tablo 5.  
Anne Yaşına Göre YBEÖYÖ Puanları ANOVA Sonuçları

YBEÖYÖ	Anne Yaşı	n	$\bar{x}$	S	F	p
Ebeveynliğe Özgü Strateji	25 yaş ve altı	12	29,25	6,44	1,918	0,108
	26-30 yaş	57	32,01	5,52		
	31-35 yaş	81	30,17	6,28		
	36-40 yaş	58	30,51	4,75		
	41-45 yaş	28	32,75	5,81		
Çocuğa Kazandırılabilirler	25 yaş ve altı	12	48,25	4,82	1,249	0,291
	26-30 yaş	57	52,33	7,43		
	31-35 yaş	81	51,91	7,43		
	36-40 yaş	58	50,39	7,36		
	41-45 yaş	28	52,71	9,85		

Tablo 5'e göre annenin yaşına göre YBEÖYÖ puanlarında anlamlı bir fark yoktur ( $p>0,05$ ). Annelerin ebeveynlik öz yeterlik algısı, yaşa göre farklılık göstermemektedir.

Tablo 6.  
Anne Öğrenim Durumuna Göre YBEÖYÖ Puanları ANOVA Sonuçları

YBEÖYÖ	Öğrenim	n	$\bar{x}$	S	F	p
Ebeveynliğe Yönelik Strateji	İlköğretim	22	27,45	7,50	11,347	0,000*
	Lise	23	27,82	7,54		
	Ön Lisans	46	30,80	4,42		
	Lisans	118	31,05	4,64		
	Yüksek Lisans	27	36,33	5,05		
Çocuğa Kazandırılabilir.	İlköğretim	22	48,63	10,05	4,973	0,001*
	Lise	23	50,56	6,92		
	Ön Lisans	46	50,06	7,40		
	Lisans	118	51,63	6,81		
	Yüksek Lisans	27	56,92	7,81		

\* $p<0,05$

Tablo 6’da görüldüğü gibi annenin öğrenimiyle YBEÖYÖ Ebeveynliğe Yönelik Strateji ve Çocuğa Kazandırılabilirler alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık vardır ( $p<0,05$ ). Bonferroni Testi sonucuna göre yüksek lisans mezunlarının YBEÖYÖ Ebeveynliğe Yönelik Strateji puanı ( $\bar{x}=36,33$ ) ve Çocuğa Kazandırılabilirler alt boyut puanı ( $\bar{x}=56,92$ ) öğrenim düzeyi ilköğretim ( $\bar{x}=27,45$ ,  $\bar{x}=48,63$ ), lise ( $\bar{x}=27,82$ ,  $\bar{x}=50,56$ ), ön lisans ( $\bar{x}=30,80$ ,  $\bar{x}=50,06$ ) ve lisans mezunu olanların puanından ( $\bar{x}=31,05$ ,  $\bar{x}=51,63$ ) anlamlı düzeyde daha yüksektir. Yüksek lisans mezunu annelerin daha düşük düzeydeki öğrenime sahip annelere göre ebeveynlik öz yeterlikleri daha iyi düzeydedir. Ayrıca ortalama puanlar incelendiğinde, öğrenim düzeyi arttıkça ebeveyn öz yeterliklerinin arttığı görülmektedir.

Tablo 7.

*Anne Mesleğine Göre YBEÖYÖ Puanları ANOVA Sonuçları*

YBEÖYÖ	Anne Meslek	n	$\bar{x}$	S	F	p
Ebeveynliğe Yönelik Strateji	Çalışmıyor	73	29,12	6,51		
	İşçi	19	31,94	6,16		
	Memur	54	30,37	4,83	4,206	0,003*
	Serbest	7	32,00	3,51		Fark: 1-5
	Profesyonel m.	83	32,65	5,18		
Çocuğa Kazandırılabilirler	Çalışmıyor	73	50,02	7,76		
	İşçi	19	53,52	10,23		
	Memur	54	49,53	7,10	3,763	0,005*
	Serbest	7	52,42	3,55		Fark: 1, 3-5
	Profesyonel m.	83	53,67	6,93		

\* $p<0,05$ 

Tablo 7’de görüldüğü gibi annenin mesleği ile YBEÖYÖ Ebeveynliğe Yönelik Strateji ve Çocuğa Kazandırılabilirler alt boyut puanları arasında anlamlı farklılık vardır ( $p<0,05$ ). Bonferroni Testi sonucuna göre YBEÖYÖ Ebeveynliğe Yönelik Strateji puanı ( $\bar{x}=29,12$ ) öğretmen, doktor veya avukat gibi profesyonel meslek puanından ( $\bar{x}=32,65$ ) daha düşüktür. Çalışmayan annelerin YBEÖYÖ Çocuğa Kazandırılabilirler alt boyut puanı ( $\bar{x}=50,02$ ) ve memur olanların puanı ( $\bar{x}=49,53$ ) profesyonel mesleğe sahip olanlardan ( $\bar{x}=53,67$ ) düşüktür. Profesyonel meslekteki annelerin ebeveynlik öz yeterlikleri, ebeveynliğe özgü stratejiler yönünden çalışmayan annelere göre ve çocuğa kazandırılabilirler yönünden çalışmayan ve memur annelere göre daha iyidir.



## Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Annelerin ebeveynlik öz yeterliğinin kişisel bazı değişkenlere göre incelendiği bu çalışmada, okul öncesi çocuğa sahip anneler çalışma grubunu oluşturmuştur. Betimsel istatistikler ve normallik dağılımına göre kişisel değişkenlere göre veri analizleri yapılmıştır. Çalışmadan elde edilen sonuçlar verilerek tartışılmıştır.

Çalışmada annelerin ebeveyn öz yeterliğinin genel olarak yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu konuda geçmişten günümüze değişen yaşam şartları, annelerin çalışma hayatında yer alması, sosyal hayatta daha aktif olması, annelerin çocuk gelişimi, çocuk psikolojisi hakkında bilgi ve tecrübelerinin artması etkili olabilir. Yapılan bazı çalışmalarda annelerin öz yeterliklerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Büyüktaşkapu, 2012; Balat, Sezer & Tunçeli, 2014; Kıvrak Kunt, 2019). Bu bulgular çalışma bulgularını desteklemektedir.

Çalışmada çocuğun cinsiyetinin ebeveyn öz yeterliği ile ilişkisi olmadığı belirlenmiştir. Bu durum annelerin çocuklarında cinsiyet ayrımı gözetmedikleri ve çocuğun cinsiyetine göre kendilerini ebeveynlik algılarında bir farklılık oluşmadığı şeklinde yorumlanabilir. Balat vd. (2014) ile Coşkun vd. (2019) araştırmalarında çocuğun cinsiyetiyle anne öz yeterliği arasındaki ilişkinin anlamlı olmadığını belirlemişlerdir. Bu bulgular, çalışma bulgularını desteklemektedir. Cinsiyet ayrımına ilişkin bu bulgular ayrıca, günümüzde ebeveynlerin çocuklarına bakış açılarının geleneksel bakış açısından uzaklaştığı şeklinde de yorumlanabilir.

Çalışmada çocuğun okul öncesi eğitim kurumunda üçüncü yılı olma durumunda ebeveynlerin ebeveynliğe yönelik stratejilerinin çocuğu okula gitmeyen veya okulda ikinci yılı olanlara göre daha iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Öz yeterlik, bireylerin gayret ve sebat gerektiren görevleri yapmalarında gereksinim duydukları özgüveni ifade etmektedir. Bireyin potansiyeli veya avantajı ne olursa olsun, eğer kendini yeterli hissetmiyorsa eyleme geçme ve o işi devam ettirme konusunda zorlanabilir (Erol & Avcı Temizer, 2016). Bireyin kendisiyle ilgili benlik tasarımları, çevreden gelen geribildirimlerle beslenmektedir. Çocuğu okul öncesi eğitime devam eden annelerin çevrelerindeki kişilerden ebeveyn olarak öz yeterlikleri konusunda geribildirim alma olasılığı daha yüksek olacaktır. Çocuğu okul öncesi eğitim kurumuna giden annelerin öğretmenlerden veya diğer ebeveynlerden aldığı geri dönütler, aile katılımı etkinliklerinde aktif rol almaları gibi farklı sosyal etkileşimlerden de etkilenmiş olabilir. Ailelere eğitim programının öz yeterliklerine farkındalığını inceleyen Ogurlu (2016) eğitime katılan ebeveynlerin anne baba olarak becerilerinde ve kendine olan inançlarında artış olduğunu saptamıştır. Öte yandan Bloomfield ve Kendal (2010) anne babaların düzenlenen eğitim programlarına katılmasıyla öz yeterliklerinin yükseldiğini belirtmiştir.

Çalışmada okul öncesi yaş grubundaki çocuğun doğum sırası ile ebeveyn öz yeterliği algısı arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu, çocuğu ilk veya ikinci sırada doğan ebeveynlerin ebeveynliğe özgü stratejilerinin, çocuğu ilk sırada doğan ebeveynlerin

çocuğa kazandırılabilirler açısından çocuğu 3. veya 4. sırada doğanlardan daha iyi düzeyde olduğu belirlenmiştir. Emre vd. (2019) ilk çocukta annelerin daha sonraki çocuklarına göre öz yeterlik algılarının yüksek olduğunu bulmuşlardır. Annelerin ilk çocukları için daha iyi bir ebeveyn olma çabası içinde olmaya özen gösterdikleri veya ebeveynlik konusunda kendilerini yeterli hissettikleri, fakat çocuk sayısının ve beraberinde yaş ve tecrübelerinin artışıyla kendilerine daha eleştirel bakarak oldukları alanları fark ettikleri düşünülebilir. Çalışma bulgularından farklı olarak Yeşil vd. (2018) daha çok çocuğu sahip ebeveynlerin, tek çocuklulara göre kendilerini daha yeterli hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu bulgu çalışma bulgularından farklıdır. Sosyal öğrenme kuramında, öz yeterliğin deneyimlerden etkilendiği ve başarılı deneyimlerle yükseldiği belirtilmektedir. Bu durumda ikinci veya daha sonra doğan çocuklarda annelerin ebeveynlik konusunda deneyimi ve bilgisi arttığı için öz yeterlik algısının arttığı düşünülebilir.

Çalışmada anne yaşıyla ebeveynlik öz yeterliği arasındaki farkın anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Genç anne olanlar veya geniş ailede yaşayan annelerin çevresinden destek alması bu konuda etken olabilir. Emre vd. (2019) çalışma bulgularına benzer olarak anne yaşının ebeveynlik öz yeterliğinde fark oluşturmadığını saptamışlardır. Bu bulgulardan farklı olarak Yeşil vd. (2018) 41 yaş üzerindeki ebeveynlerin öz yeterlik algılarının daha yüksek olduğunu bulmuşlardır. Yaş ilerledikçe tecrübenin artması ile anne babalar kendilerini daha yeterli hissedebilir fakat günümüzde eğitim durumunun yükselmesi, bilgiye ulaşımın geçmişe nazaran daha kolay olduğu, çeşitli dijital platformlarda ebeveyn çocuk ilişkilerine yer verildiği göz önünde bulundurularak genç yaşta ebeveyn olanların kendilerini çocuk eğitimi ve gelişimi konusunda bilgilendirerek aradaki farkı kapatabileceği öngörülebilir. Ayrıca ebeveynlik öz yeterliğinde yaşın tek başına etkili bir faktör olmayıp öğrenim durumu gibi farklı faktörlerin ortak etkisinin olabileceği de düşünülebilir.

Çalışmada annenin öğrenim durumu ile ebeveynlik öz yeterliği arasında ilişkinin anlamlı olduğu, annelerin öğrenim düzeyi yükseldikçe ebeveynlik öz yeterlik algılarının hem ebeveynliğe yönelik stratejiler hem de çocuğu kazandırılabilirler açısından arttığı belirlenmiştir. Bunun sebebi annelerin öğrenim düzeyleri arttıkça kendilerinin neler yapabileceklerini daha iyi görmeleri, hangi konuda eksikliklerinin olduğuna yönelik öz eleştiri yapabilmeleri ve bu konuda çeşitli kaynaklardan destek alarak kendilerini geliştirmeleri olabilir. Alan yazında ebeveynlerin eğitim seviyelerini yükselmesi ile çocuğun gelişimi, bakımı, eğitimi hakkındaki bilgilerinin arttığını ve bu konuda bilgisi artan annelerin kendilerini ebeveynlik becerilerinde daha yeterli hissettiğini; öğrenim düzeyi yüksek annelerin öz yeterliklerinin de yüksek olduğunu ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır (Coleman & Karraker, 2000; Altındağ Kumaş & Sümer, 2019; Emre vd., 2019). Alan yazındaki bu bulguların, çalışma bulgularını desteklediği söylenebilir.

Çalışmada anne mesleğiyle ebeveynlik öz yeterliği ilişkinin anlamlı olduğu; öğretmen veya avukat gibi profesyonel meslek grubundaki annelerin ebeveynliğe

özgü stratejiler yönünden çalışmayan annelere göre, çocuğa kazandırılacaklar açısından çalışmayan ve memur annelere göre öz yeterliklerinin daha iyi olduğu belirlenmiştir. Bunun nedeni çalışan ve profesyonel meslek grubundaki annelerin yapabileceklerinin gücüne olan inancının iş hayatında kullanırken çocuk gelişimi konusunda da kullanması, çalışan kadınların iş hayatında üstlendiği sorumluluklar ve rollerle özgüvenlerinin daha yüksek olması olabilir. Ayrıca çalışan annelerin öğrenim düzeylerinin yüksek olması ihtimali de düşünüldüğünde, annelerin öğrenim düzeyi ile ebeveyn öz yeterliği arasındaki anlamlı farka ilişkin elde edilen bulgu ile de örtüştüğü söylenebilir. Alan yazında (Ogelman & Çiftçi Topaloğlu, 2015; Soyoğlu, 2019) çalışmamızdaki bulguları desteklerken Kotil (2010) çalışmasında çalışmayan annelerin ilgi boyutunda kendilerini daha yeterli hissettiklerini belirlemiştir. Bu duruma ev hanımlarının çocukları ile daha çok vakit geçirmelerinin etkili olduğu söylenebilir.

Okul öncesi çocuğa sahip annelerin ebeveynlikle ilgili öz yeterlik algılarının belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, annelerin genel olarak ebeveyn öz yeterliğinin iyi düzeyde olduğu, öz yeterlik algılarının çocuğun okula devam süresi, anne öğrenim durumu ve mesleğine göre farklılaştığı belirlenmiştir. Buna göre çocukların erken yıllardan itibaren okul öncesi eğitim kurumlarına devam etmesinin, annelerin ebeveynlikle ilgili inanış ve uygulamalarına olumlu etkilerinin olacağı söylenebilir. Ülke genelinde küçük yaşlardan itibaren okul öncesinde okullaşma oranının artması için ailelere yönelik farkındalık çalışmaları etkili olacaktır. Ayrıca okul öncesi eğitimden itibaren ebeveynlerin aile eğitimi ve katılımı çalışmalarına önem verilerek yürütülmesi ebeveyn öz yeterliğini artıracaktır.

Sonuç olarak; ebeveyn öz yeterliğinin artırılmasında çocukların erken yaşlardan itibaren okul öncesi eğitime kazandırılması, ebeveynlerin aile eğitimi çalışmalarına aktif katılımlarının sağlanmasının etkili olacağı söylenebilir. Ebeveyn öz yeterliğinin artması, çocuk yetiştirme konusunda ebeveynleri daha etkin kılacak, aile ve toplum refahına katkı sağlayacaktır. Bu çalışmada yalnızca çocuğu okul öncesi eğitim yaşında olan annelerle çalışılmıştır. Benzer çalışmalarda babaların da çalışma grubuna dâhil edilmesi, daha geniş örneklem grubunun ele alınması, kişisel değişkenler yanında benlik algısı, çocuk yetiştirme tutumları veya ebeveyn stresi gibi değişkenlerle ebeveyn öz yeterliği arasında ilişki olup olmadığı incelenmesi önerilebilir.

### **Çıkar Çatışması ve Etik Bildirimi**

Bu çalışma “Okul Öncesi Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Öz Yeterlik Algıları ve Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişki” adlı yüksek lisans tezinin bir bölümünü kapsamaktadır. Yazarlar %50 oranında etik kurallara uygun katkı sağlamıştır.

### Kaynakça

- Altındağ Kumaş, Ö., & Sümer, H. M. (2019). Özel gereksinimli küçük çocuğu olan annelerin öz yeterlikleri, yılmazlık düzeyleri ve stres düzeyleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(1), 164-173. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.2445>
- Balat, G., Sezer, T., & Tunçeli, H. (2014). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların annelerinin öz yeterlilik ve öfke düzeylerinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29, 47-63.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioural change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215. <https://doi.org/10.1037/033-295X.84.2.191>
- Bandura, A. (1989). Regulation of cognitive processes through perceived self-efficacy. *Developmental Psychology*, 25(5), 729-735.
- Başpınar, S., & Sönmez, N. (2021). Okul öncesi öğretmen adaylarının kaynaştırmaya yönelik öz-yeterlik algılarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, Erken Görünüm. <https://doi.org/10.21565/ozeleğitimdergisi.799776>
- Benzies, K.M., Trute, B., & Worthington, C. (2013). Maternal self-efficacy and family adjustment in house hold swith children with serious disability. *Journal of Family Studies*, 19(1), 35-43.
- Belsyk, J.(1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55(1), 83-96.
- Bloomfield, L., & Kendal, S. (2010). Audit as evidence: The effectiveness of '123 Magic' programmes. *Community Practitioner*, 83(1), 26-9. PMID:20196306.
- Büyüктаşkapu, S. (2012). Annelerin öz yeterlik algıları ile 1-3 yaş arasındaki çocuklarının gelişimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 18-30.
- Coleman, P. K., & Karraker, K. H. (2000). Parenting self-efficacy among mothers of school-age children: conceptualization, measure ment and correlates. *Family Relations*, 49(1), 13-24.
- Coşkun, U. H., Sağır, T. M., & Girli, A. (2019). Üstün zekâlı ve yetenekli çocuğu olan annelerin problem çözme becerilerinin bir yordayıcısı olarak ebeveyn yetkinliği. *Uluslararası Eğitim Spektrumu Dergisi*, 1(2), 106-130.
- Cüceloğlu, D. (2013). *İnsan ve davranışı psikolojinin temel kavramları* (27. Basım). Remzi.
- De Montigy, F., & Lacharite, C. (2005). Nursing theory and concept development or analysis perceived parental efficacy: concept analysis. *Journal of Advanced Nursing*, 49(4), 387-396.

- Demir, S. (2019). Algılanan sosyal desteğin bir çıktısı olarak öz yeterlik. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 919-932. <https://doi.org/10.17679/inuefd.553518>
- Donat Bacıoğlu, S., & Tezel, D.(2020). Ebeveynlerin çocuklarıyla cinsellik hakkında konuşma stratejileri ve öz yeterlikleri. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 32(2), 37-57.
- Emre, O., Ulutaş, A., Ayanoğlu, M., & Kaçmaz, C. (2019). Türkiye’de yaşayan göçmen Suriyeli annelerin çocuk eğitimi yeterliliği düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Bilimsel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 74-90. <https://doi.org/10.31798/ses.629988>
- Erol, M., & Avcı Temizer, D (2016). Eyleme geçiren bir katalizör “Öz Yeterlik Algısı”: Üniversite öğrencileri üzerine bir inceleme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(4), 711-723.
- Güler Yıldız, T., Şahin, F., Haktanır, G., & Holloway, S. (2021). Turkish adaptation of the Berkeley parenting self-efficacy scale revised (BPSE-R). *Journal of Education and Future*, 19, 13-23.
- Grusec, J. E., Hastings, P., & Mammone, N. (1994). Parenting cognitions and relationship schemas. In J.G. Smetana (Ed.), *Beliefs About Parenting: Origins and developmental implications* (pp. 5-19). San Francisco: Jossey-Bass.
- Hastings, R.P., & Brown, T. (2002). Behavior problems of children with autism, parental self-efficacy and mental health. *American Journal on Mental Retardation*, 107(3), 222-232.
- Hessa, C. R., Tetib, D. M., & Hussey Gardner, B. (2004). Self-efficacy and parenting of high risk infants: The moderating role of parent knowledge of infant development. *Journal Applied Developmental Psychology*, 25 (4) ,423-437.
- Holloway, S. D., Suzuki, S., Kim, S., Nagase, A., Wang, Q., Campell, E. M., Golshirazi, M., Iwatate, K., & Nishizaka, S. (2019). Development and cross-national validation of a revised version of the Berkeley Parenting Self-efficacy Scale. *Early Childhood Research Quarterly*, 47(1), 309-320.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kıvrak Kunt, P. (2019). 5-6 yaş çocukların annelerinin ebeveyn öz yeterlik algılarının incelenmesi (Tez No.551564). [Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi- Konya]. Yükseköğretim Kurumu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Kotil, Ç. (2010). Okul öncesi eğitim kurumuna yeni başlayan 5 yaş çocukların sosyal-duygusal uyum düzeylerine annenin ebeveyn öz yeterlik algısı ile okul beklentilerine uyum düzeylerinin incelenmesi (Tez No.250901). [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi-İstanbul]. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi.

- Kwan, R.W.H., Kwok, S.Y.C.L., & Ling, C.C.Y. (2015). The moderating roles of parenting self-efficacy and parenting alliance on marital satisfaction among Chinese father's and mother's. *J Child Fam Stud*, 24, 3506-3515.
- Ogelman, H. G., & Çiftçi Topaloğlu, Z. (2015). 4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne-babalarının ebeveyn öz yeterliği algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 241-271. <https://doi.org/10.17240/ailbuefd.2014.14.1-5000091511>
- Ogurlu, U. (2016). Üstün yetenekli çocuğa sahip ailelere yönelik eğitim programının ailelerin ebeveyn öz yeterliklerine ve farkındalıklarına etkisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 209, 144-159.
- Özdemir, Y., & Sağkal, A. S. (2018). Mizaç temelli müdahale programının annelerin ebeveynlik ve öğretmenlerin sınıf yönetimi öz yeterlik algıları üzerindeki etkileri. *Ege Eğitim Dergisi*, 19(2), 425-445. <https://doi.org/10.12984/eggefd.452181>
- Öztürk, M., & Giren, S. (2015). Annelerin ebeveynlik algıları ile çocuklarının problem davranışlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(2), 477-503.
- Salonen, A. H., Kaunonen M., AstedtKurki, P., Jarvenpaa, A. L., Isoaho, H., & Tarkka, M. T. (2009). Parenting self-efficacy after child birth. *Journal of Advanced Nursing*, 65(11), 2324-2336.
- Santrock, J. W. (2016). *Yaşam boyu gelişim* (13. Basımdan çeviri). Nobel.
- Sevigny, P.R., & Loutzenhiser, L. (2010). Predictors of parenting self-efficacy in mothers and fathers of toddlers. *Child: care and development*, 36(2), 179-189.
- Soyoğlu, F. (2019). Okul öncesi dönem çocuklarının öz düzenleme becerileri ile ebeveyn öz yeterlik ve öfke düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Tez No.574514) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi- Ankara]. Yüksek Öğretim Kurumu Başkanlığı Tez Merkezi.
- Söğüt, R., & Çekiç, A. (2020). Üstün yetenekli çocuğu olan ve olmayan anne babaların ebeveynliğe ilişkin öz yeterlik algıları ile stres düzeylerinin karşılaştırılması. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 1(1), 1-15.
- Tepeli, K. (2018). Ailenin tanımı, türleri ve işlevleri, ss.14-38. *Aile yaşam döngüsü* (Ed.: K. Tepeli ve E. Durualp). Ankara: Hedef CS.
- Yeşil, R., Şahan, E., & Aslanderen, M. (2018). Ebeveynin çocuk eğitimi konusundaki yeterliklerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 1828- 1849. <https://doi.org/10.29299/kefad.2018.19.03.002>

### Extended Abstract

With the birth of the child, the role of parenting begins for both men and women. From this stage on, parent-child relationships are among the relationships that will be effective on all development areas of the child and throughout life. An important issue

for parents to communicate positively with their children is how competent they feel in the role of mother or father. According to Bandura (1977), people argue that learning behaviors occur in a social environment, and that children learn positive or negative behaviors, especially by observing their parents, peers and teachers. The concept of self-efficacy, which we encounter in learning through observation, represents the belief that one can use her existing abilities to fulfill her responsibility. Parental self-efficacy is defined as parent's own estimates of parenting skills or how much they can contribute to their children's development. Parental self-efficacy can be affected by many environmental factors. The attitude of the parents towards the child, the roles in the family, the psychological and physical health of the family, and the conscious support of the parents are related to the self-efficacy of the parents. In this context, how are the mother's perceptions of parenting self-efficacy in the study, do mother's perceptions of parental self-efficacy differ according to the child's gender, school attendance and birth order, do mother's perceptions of parental self-efficacy differ according to mother's age, education level and occupation answers to the questions were sought.

The research was designed in relational screening model. The study group of the research consisted of volunteer mothers with 236 pre-school children who could be reached online with the non-probability-based convenient sampling method. Data were collected using the Revised Berkeley Parent Self-Efficacy Scale to determine the level of parental self-efficacy with the individual form. YBEÖYÖ was developed by Hollaway et al. (2019), Turkish adaptation was made by Güler Yıldız et al. (2021). YBEÖYÖ six-point Likert type scale consists of 18 items. There are subdimensions of Parenting-Specific Strategies and What Can Be Gained to the Child. Participants are asked to answer the scale items between 'I don't trust at all (1 point)' and 'I totally trust (6 points)'. High scores indicate a high level of the characteristic measured in the subdimension it belongs to. The Cronbach alpha internal consistency coefficient of the scale was .91, and the test-retest stability coefficient was .67 (Güler Yıldız et al., 2021).

In the study, it was determined that mother's parental self-efficacy was generally high. In the study, it was determined that the gender of the child was not related to parental self-efficacy. This can be interpreted as mothers do not discriminate against their children by gender and there is no difference in their perceptions of parenting according to the gender of the child. In the study, it was determined that in the case of the child's third year in a pre-school education institution, the parenting strategies of the parents were at a better level than those whose children didn't go to school or who were in the second year of school. In the study, it was found that there was a significant relationship between the birth order of the child in the pre-school age group and the perception of parental self-efficacy, the parenting-specific strategies of the parents whose child was born in the first or second order were a better level than those whose children were born in the 3rd or 4th order in terms of what the first-born parents can bring to the child determined. In the study, it was determined that there was no

significant difference between the age of the mother and parenting self-efficacy. In the study, it was determined that the relationship between the mother's education level and parenting self-efficacy was significant and as education level of mothers increased, their perceptions of parenting self-efficacy increased in terms of both parenting strategies and what can be given to the child. In the study, the relationship between the mother's profession and the perception of parental self-efficacy was significant; it has been determined that mothers in Professional professions such as teachers or lawyers have better self-efficacy than mothers who do not work in terms of parenting specific strategies compared to mothers who do not work and are civil servants in terms of what can be gained to the child.

In conclusion; it can be said that bringin children into pre-school education from an early age and ensuring active participation of parents in family education studies will be efective in increasing parental self-efficacy.

In this study, only mothers whose children were at preschool education age were studied. In simila studies, it may be suggested to include fathers in the study group to consider a larger sample group and to examine whether there is a relationship between parental self-efficacy and personal variables as well as variables such as self perception parenting attitudes or parental stress.